

Dezavantajlı Grupların Adalet Eriřiminin Güçlendirilmesi Projesi

İNSAN HAKLARI TEMELLİ MÜLAKAT TEKNİKLERİ EĐİTİMİ

19 – 20 Mart 2022

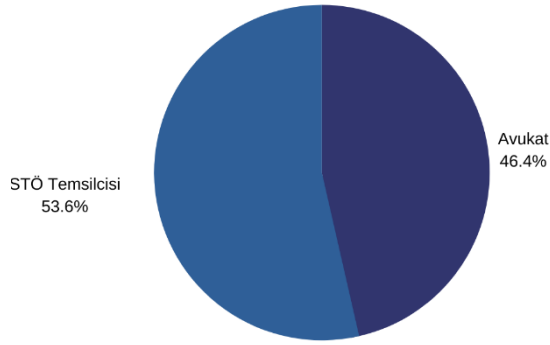
Antalya

İçindekiler

KATILIMCI ANALİZİ	2
Katılımcılar Hangi Alanlarda Çalışıyor?	2
Atölyeye Katılan Baro ve Sivil Toplum Örgütleri	2
Katılımcıların İlgilendikleri Ayrımcılık İddiası İçeren Vaka ve/veya Davalar	2
Katılımcıların Görüşme Yaptıkları Hassas Gruplar (Lgbti+, Çocuklar, Cinsel Taciz, Mülteciler vb.)	2
Hassas Gruplarla Yürüttükleri Çalışmalarda Katılımcıların Deneyimledikleri Zorluklar	2
Katılımcıların Hassas Grup (Lgbti+, Çocuklar, Cinsel Taciz, Mülteciler Gibi.) Mensubu Kişiler ile Görüşme Yaptıkları Mekanlar	3
Kendi İfadeleriyle Katılımcılar Eğitimden Ne Bekliyor?	3
TOPLANTI NOTLARI	5
19 Mart Cumartesi	5
Açılış	5
Tanışma ve Eğitimden Beklentiler	5
I. Oturum- Ruh sağlığı ve Ruhsal Travma	6
II. Oturum- Mülakat Teknikleri I	8
A. Mülakat Öncesi Yapılabilecek Hazırlıklar	8
B. Görüşme Sırasında Dikkat Edilebilecek Durumlar	10
C. Görüşmeyi Sonlandırırken Dikkat Edilebilecek Hususlar	12
20 Mart Pazar	15
Vaka Çalışması	17
I. Oturum Dezavantajlı Gruplarla Çalışmanın Getirdiği Zorluklar/Riskler	20
II. Oturum: İnsan Hakları İhlallerinin Raporlanmasında Bilgi Toplama Aracı Olarak Görüşme Teknikleri	23
SONUÇ	25

KATILIMCI ANALİZİ

Atölyeye 11 avukat, 19 sivil toplum örgütü temsilcisi olmak üzere toplam 30 katılımcı katılım sağladı. Kayıt formunda katılımcılara çalışma alanları, bugüne kadar ayrımcılık iddiası içeren bir vaka ve/veya dava ile doğrudan ilgilenip ilgilenmedikleri, ayrımcılıkla ilgili veri toplama konusu beklentileri ve edindikleri bilgileri sonrasında ne şekilde kullanmayı planladıklarına dair sorular yönelttik.

Atölyeye katılan baro ve sivil toplum örgütleri:

İstanbul Barosu, Antalya Barosu, Mardin Barosu, Ankara Barosu, Diyarbakır Barosu, Romani Godi, Hayata Destek Derneği, Engelsiz Bileşenler Federasyonu, İşitme Engelliler ve Aileleri Derneği, İnsan Hakları Derneği, AYHED, Denizli Otizm Derneği, UNUKUİR, Roman Hakları Derneği, Günebakanlar Kadın Kooperatifi, Özel Gereksinimli Bireylere Danışmanlık Derneği

Katılımcıların ilgilendikleri ayrımcılık iddiası içeren vaka ve/veya davalar

Katılımcıların sekizi daha önce ayrımcılık iddiası içeren bir vaka ve/veya dava ile doğrudan ilgilenmediklerini, kalan katılımcılar ise ayrımcılık iddiası içeren bir

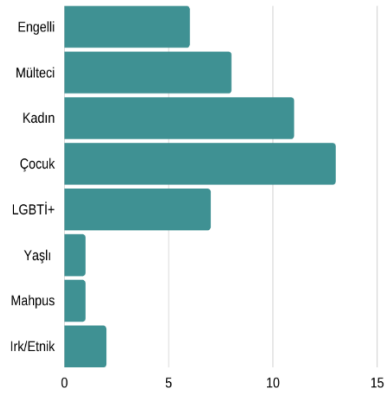
vaka ve/veya dava ile doğrudan ilgilendiklerini belirttiler.

Katılımcılar hangi alanlarda çalışıyor?

Katılımcıların çalışma alanları bakımından en çok çalışılana en aza doğru kadın, ırk/etnik, çocuk, LGBTİ+, mülteci, engelli, din- inanç, yaşlı gruplar olarak sıralanıyor.

Katılımcıların görüşme yaptıkları hassas gruplar (lgbti+, çocuklar, mülteciler gibi.)

Katılımcıların yirmi biri daha önce hassas gruplar ile görüşme yaptıklarını belirtti. Katılımcıların görüşme yaptıkları hassas grupların dağılımı ise şu şekilde:

Hassas gruplarla yürüttükleri çalışmalarda katılımcıların deneyimledikleri zorluklar

Katılımcılardan dördü bu çalışmalarda herhangi bir zorluk yaşamadıklarını belirtirken, dokuz katılımcı kişilere nasıl yaklaşacaklarını bilmediklerini, onlara yanlış bir şekilde davranacaklarından endişe duyduklarını, altısı ise dinledikleri hikayelerden çok etkilendiklerini ve başa çıkmakta zorlandıklarını ifade ettiler.

Katılımcıların hassas grup (lgbti+, çocuklar, mülteciler vb.) mensubu kişiler ile görüşme yaptıkları mekanlar

Katılımcıların en sık görüşme yaptıkları yerler sırasıyla; adliyeler, dernek binaları, avukatlık büroları, karakollar olarak tespit edilirken bu mekanları geri gönderme merkezleri, çocuk izlem merkezleri, baro binaları, mülteci çadırları, mahalle ve evler izlemiştir. Bunun yanı sıra bazı katılımcılar telefon, internet vasıtasıyla da görüşmeler yaptıklarını belirtti.

Kendi ifadeleriyle katılımcılar eğitimden ne bekliyor?

“Ayrımcılığa uğrayan müvekkil veya başvuru sahiplerime daha etkili hukuki hizmet sunabilmek. Başvuru ve dava süreci içerisinde kendilerini güvende ve rahat hissetmelerini sağlayabilmek.”

“Hassas gruplarda yer alan bireylerle nasıl daha iyi diyalog kurulabileceğini ve daha iyi bir çalışma yürütülebileceği konusunda bilgi sahibi olmak.”

“Hassas gruplarla yapacağımız çalışmalarda bizi zorlayan şeylerin üstesinden gelmemize katkı sunması. Ayrıca kuruma alınacak personele yönelik yapılacak mülakatlarda insan hakları temelli yaklaşımı kazandırması beklenmektedir.”

“Bildiklerimi aktararak eksiklerimi görmek isterim. Hassas gruplarla iletişimde dikkat etmem gereken hususlarda bilgi sahibi olarak daha doğru yaklaşabilmeyi umuyorum”

“Mesleğim gereği karşılaşacağım farklı gruplarla bu eğitim sayesinde onları daha iyi anlayıp yardımcı olabileceğimi düşünüyorum.”

“Mağdura daha doğru ve etkili sorular sormak, sözel yolla yapılan ayrımcılığı kanıtlama yollarını öğrenmek, ayrımcılığı daha detaylı işlemek ve böylece raporlamak, bu sayede mağduru hak arama mekanizmalarına başvurması konusunda daha etkili şekilde teşvik etmek istiyorum.”

“Yaptığım görüşmelerde hem karşı tarafın hem de kendi iyi olma halimi gözetmeyi öğrenebilmek önceliğim buna dair atölyeden alacaklarımın bundan sonraki görüşmelerimde çok yardımcı olacağını düşünüyorum.”

“Elde edeceğimiz deneyim ve bilgileri Dernek üye ve gönüllülerimiz ile paylaşmayı planlıyoruz.”

“Aktif çalışma yürüttüğüm merkez ve dernekte, sık sık dava takibi ve raporlama çalışmalarında görev almaktayım. Dava takibi ve raporlama süreçlerinde mağdurlar ile yaptığım görüşmelerin sağlıklı olmasını ve bu süreçleri takip ederken yaşadığım duygusal süreçleri yönetebilmeyi öğrenmeyi hedefliyorum. Raporlama ve dava takibi, mağdurlarla sürekli karşılaşacağım görüşmeler yapacağım uzun soluklu bir süreç. Bu süreçleri sağlıklı bir şekilde ilerletebilmenin bu alanda çalışma devamlılığı sağlayabilmek için elzem olduğu kanaatindeyim.”

“Bu atölyede edineceğim bilgilerle hassas gruplarla iletişim kurma konusunda daha yetkin ve bu grupların adalet erişimi konusunda bu gruplara mensup kişilere

daha etkili hukuki yardımda bulunma beklentisi içerisindeyim ayrıca Mardin Barosu'nda koordinatörlüğünü üstlendiğim İnsan Hakları Komisyonu, Dilsel ve Kültürel Hakları komisyonlarının atölye kapsamında edineceğim bilgilerle kapasitelerinin gelişimine katkıda bulunmayı umuyorum.”

“Vakalarla karşılaşılan sorun alanlarına insan hakları çerçevesinden nasıl yaklaşılması gerekir, danışan ile görüşmelerde dikkat edilmesi gereken hususlar ve mülakat teknikleri konularında bilgi ve deneyim edinerek danışanlara doğru şekilde yaklaşma beklentisindeyim.”

“Bu atölyeden beklentim, dezavantajlı gruplarla iletişim yetkinliğimi arttırmak ayrıca iletişim kurarken yaptığım hataları saptamaktır. Edindiğim bilgileri, Diyarbakır Barosu ilgili komisyonlarda çalışma yürüten arkadaşlara ve stajyer meslektaşlara aktarmayı planlıyorum.”

“Hassas gruplar ile mülakat tekniklerini öğreneceğim beklentisinde olarak edindiğim bilgiler neticesinde hassas gruplardan gelen başvuruları alarak insan hakları çatısı altında dezavantajlı grupların insan hakkı ihlallerine karşı raporlama çalışması yürütmeyi isterim.”

“Etkili görüşme almak etkili başvuru yollarına iletmeyi de sağlar, sonuç alıcı başvurular yapabilmek.”

“Görüşme teknikleri konusunda güçlenmek”

“Mesleğim, çalışma alanım ve ilgim gereği dezavantajlı gruplar ile görüşmelerim olduğu ve uzun yıllar da olacağını tahmin ettiğimden bu konuda yetkinliğimi arttırmak.”

“Görüşme tekniklerinin etkin kullanımı”

“İlk müdahalede mülakat tekniklerini öğrenmek ve eksik olduğum noktaları geliştirmek istiyorum. Hassas gruplarla çalışmak kişinin kendini de yıpranma sürecine sürükleyebiliyor. Bu nedenle korunma ile ilgili de daha kapsamlı bilgi edinmek istiyorum.”

“Mesleğim boyunca atölyede edineceğim deneyimleri uygulamak niyetindeyim.”

“Taraşıma ulaşacak herhangi talep ve destek isteminde daha yetkin bir danışmanlık yürütmek için deneyim kazanmak istiyorum.”

TOPLANTI NOTLARI

İki gn boyunca oturumlarda ifade edilen dřncelerin ve yrtlen tartiřmaların derlendiđi toplantı notlarını ilginize sunuyoruz.

19 Mart Cumartesi

Açılıř

Atlye Nejat Tařtan'ın açılıř konuřması ile bařladı. Konuřmada bu tr bir eđitimin hukukçular ve ST mensuplarından oluřan karma bir grup ile Eřit Haklar iin İzleme Derneđi olarak ilk kez yapıldıđı katılımcılarla paylařılarak hem avukatlar hem de ST mensuplarının mađdurlar ile teması ve bu temasta dikkat edilmesi gerekenlerin eđitimde edinilmesinin amalandıđı belirtildi.

Katılımcılara eđitimden genel beklentilerinin yanı sıra eđitimin ilk defa yapılıyor olması nedeniyle bu alanda ileride gerekleřtirilebilecek eđitimlere katkı sađlayabileceđini dřndkleri hususları paylařmalarının faydalı olacađı eklenerek alandaki kaynaklara iliřkin soru zerine Huridocs'un konuya iliřkin rehberine deđinildi.

Tanıřma ve Eđitimden Beklentiler

Eđitmen Metin Koyiđit, tanıřma kısmında katılımcıların kendilerini tanıtırken eđitimden beklentilerini de belirtmelerini istedi. Katılımcıların kendilerini tanıttıkları ve beklentilerinden bahsettikleri ifadeleri řu řekildeydi:

Bir katılımcı psikolog olduđunu ve bu tarz eđitimlerin eksikliđinden bahsetti. Grřmelerde 'zararsızlık'tan sz edildi. Amacın travmayı çzmek deđil tetiklememek olduđu, eđitimin kıymetli olduđu, z bakım ve kriz anına mdahale bařlıklarına dikkat ekildi.

z bakım meselesinin nemli olduđu, mađdurla ilk temas noktasındaki ihtiyalar bakımından eđitimin besleyici olacađına inandıđını belirtti.

Mađdurlarla grřmelerde bu konulardaki eksikliđe dikkat ekti.

Mesleđi nedeniyle mađdurlarla sık sık grřtđ, hukuki bařvuru ve sreleri yrtrken grřmeler yaptıđı, mađdurun psikolojisinin yanı sıra sreleri sađlıklı bir řekilde yrtmek olduđunu belirtti.

Eđitimden beklentisinin mađdurlarla ilk temasta insani reflekslerde yrtlen diyalog abalarının iyi mi kt m olduđunu đrenmek olduđunu ifade etti.

Meslek ve STÖ'lerde yapılan görüşmelerin mağdura zarar vermeyecek profesyonel şekilde yapılması gerektiğini ifade etti.

Başvurular ve hukuki süreçlerde kendisinin de etkilendiği hem de mağduru etkilediğinden endişe ettiğini belirtti.

Uzun süredir engellilik alanında STK'larda görev yaptığını, eğitimin bu anlamda gelen üye ve mağdurlar ile diyaloglarda önemli olduğunu belirtti.

Özbakım konusunun önemli olduğuna dikkat çekti.

İkincil travma sonrası içe kapanmaya dikkat çekildi.

İlk kez böyle bir eğitim alacaklarını, özellikle istismar vakalarında nasıl yaklaşacaklarını bilmedikleri, söyleyeceklerinin nasıl bir etki doğuracağından endişe ettikleri, bu açıdan verimli olacağını düşündüğünü belirtti.

Engelliler ve zihinsel engelli bireylerin mağdur olmaları halinde gereken yaklaşım konusunda bilgilendirmeyi beklediğini ifade etti.

10 yıldır alanda olduğunu, bu eğitimden beklentisinin mağdurlarla görüşme kapsamında travmanın ne olduğunu, nelerin travma sayılacağına öğrenmek olduğunu ve bu eğitimden edindiklerini İstanbul Barosu'na aktarmak istediklerini belirtti.

Katılımcıların beklentilerini ifade etmesinden sonra eğitmen tarafından bu eğitimde genel bir bakış açısı ile ruh sağlığına odaklı bir görüşmenin nasıl gerçekleştirilebileceği anlatılacağı, mağdurla yapılan görüşmelerde iki taraf ve bu iki tarafın karşılaşması, bu karşılaşmaya taraflar tarafından nelerin getirildiği ve görüşme sonrası kalanlara odaklanılacağı ifade edildi.

I. Oturum- Ruh sağlığı ve Ruhsal Travma

Ruh sağlığı: Bedensel, psikolojik ve sosyal iyilik hali.

Kendi potansiyelini gerçekleştirebilmek, gündelik stresle baş edebilmek, verimli çalışabilmek ve kendisine ve topluma katkıda bulunabileceği bir sağlık hali (Dünya Sağlık Örgütü, 2004).

Ruh Sağlığını Etkileyen Faktörler: Cinsiyet, ekonomik düzey, eğitim düzeyi, sosyal destek, geçmiş travma yaşantısı/psikiyatrik tanı, genetik faktörler, travmatize olmuş bir toplumun üyesi olmak, azınlık olmak...

Atölye Çalışması

İlk atölye çalışması kapsamında katılımcılardan kendilerini güvende hissettikleri bir yeri çizmeleri istendi. Bu yerin gerçek ya da hayali herhangi bir yer de olabileceği belirtildi. Katılımcılara on dakika süre verildi. Katılımcılar resimleri çizmeyi bitirdikten sonra, resimlerini sol taraflarında bulunan katılımcıya uzatmaları ve kendilerine uzatılan kağıtları yırtmaları istendi. Yırtılan resimler sahiplerine geri verildi ve kağıtlarını geri alan katılımcılardan resimlerini yapıştırıcı ile bir araya getirmeleri istendi. Eğitmen tarafından katılımcılara

başkasının güvenli alan resmini yırtarken, kendi güvenli alan resimleri yırtılırken ve yırtılan resimlerini yapıştırırken neler hissettikleri soruldu. Katılımcılar hem kendi güvenli alanlarının yırtılmasına hem de başkasına ait güvenli alanları yırtmalarına ilişkin fikirlerini belirttiler ve yeniden güvenli alan inşa etme üzerine görüşler belirtildi.

Bu atölye çalışması sonrasında ruhsal travma kavramı ile bağlantı kuruldu ve travma tanımı yapıldı.

Travma, kişinin güvenli alanının yok edilmesi ve kişinin kontrol edemediği bir durum.

Ruhsal Travma: “Doğrudan yaşanan ya da doğrudan tanıklık edilen ya da aile bireyi ya da yakın arkadaşın başına gelen ya da mesleki olarak deneyimlenen gerçek göz korkutucu bir biçimde ölümle ya da ağır yaralanmayla karşı karşıya gelmiş ya da cinsel saldırıya uğramış olma” (DSM V, tanı kriterleri).

Güvensiz, tahmin edilemez/öngörülemeyen bir dünya, kontrolün yitirildiği ve yoğun bir şekilde çaresizliğin hissedildiği hal.

Çocuk istismarı, kitlesel kişilerarası şiddet, doğal afetler, büyük çaplı taşımacılık kazaları, yangın ve yangınlar, motorlu araç kazaları, tecavüz ve cinsel saldırı, yabancıların fiziksel saldırısı, yakın partner şiddeti, seks ticareti/taşımacılığı, işkence, savaş, başka birinin intiharı/cinayet ile yüz yüze gelmek, yaşamı tehdit eden tıbbi durumlar ve acil durum çalışanlarının travmaya maruz kalması (Briere ve Scott (2014))

Ruhsal Travma Sonrası Olağan Tepkiler

Fiziksel: Yerinde duramama, sinirlilik, tahammülsüzlük, nefes darlığı, hızlı ve yüzeysel solunum, baş dönmesi gibi belirtiler, hazımsızlık, bulantı, kabızlık, ishal mide bağırsak sorunları, uyku bozukluğu, yorgunluk, bitkinlik, kas gerginliği veya ağrı, baş ağrısı gibi genel bedensel belirtiler ve kronik sağlık durumlarının kötüleşmesi.

Duygusal/Duygulanımsal: Çökkünlük, mutsuzluk, ağlamaklı olma, kaygı, korku, suçluluk, utanç, kendini suçlama, apati, duygusal donukluk, aniden aşırı endişeli olma, umutsuzluk, kontrolü kaybettiğini hissetme, panik, tahammülsüzlük, sabırsızlık, öfke, düşmanlık, kızgınlık duygudurumda oynaklık.

Bilişsel: Yanlış inanışlar, gerçekliğin kaybı, tekrarlayıcı düşünceler, endişe, durumla ilgili sürekli uğraş, bellek ve konsantrasyonda bozulma, odaklanamama, karar ve sorun çözme becerisinde azalma, konfüzyon, düşünmenin yavaşlaması, bilişsel değerlendirmede bozukluklar (ya hep ya hiç şeklinde düşünme, kendini ya da başkalarını tutarsız ve aşırı şekilde suçlama). (Başterzi, A.D, 2018)

Davranışsal: Hatırlatıcılardan kaçınmak, kendini ve başkalarını anlamsızca suçlamak, uyku alışkanlıklarında değişiklikler, yeme alışkanlığında değişiklik, alkol ve sakinleştirici ilaçlarla kendini uyuşuklaştırmak, pürdikkat halinde bulunmak, gevşeyememe, sosyal içe çekilme, kendini diğer insanlardan soyutlama, bir odaya kapatma, aile, arkadaşlar ve iş arkadaşları ile

sürekli çatışmalar yaşama, öfke patlamaları, olayı hatırladığı anda o sırada yaptığı işi durdurma, çabucak ağlama, ilişkilerde aşırı kontrollü olmaya çalışma, diğer insanlara kötü davranma, dalga geçme, cinsel dürtüde değişiklikler.

Manevi: Yaşamına anlam veren temel değerlerden uzaklaşma, dini inancını yitirme, değiştirme ya da aşırı dindar olma, ibadet etmeme ya da aşırı ibadet etme, politik inancında sivrulma, ahlaki değerlerinde değişiklikler. (Başterzi, A.D, 2018)

II. Oturum- Mülakat Teknikleri I

A. Mülakat Öncesi Yapılabilecek Hazırlıklar

- Randevulaşma
Özellikle mülteci mağdurlarla ilgili bu husus önemli. Oraya nasıl geleceğini ne ile karşılaşacağını bilmiyor olabilir. Örn. devlet şiddetine maruz kalan bir mağdurun bu travmalarını tetikleyici ortamlar (güvenlik x-ray vb.)'ın bilgisinin önceden verilmesi faydalı olabilir.
- Mekanla ilgili bilgi verme
- Aynı odayı kullanmak, katılımcı sayısını limitli tutma
Her görüşmede aynı odayı kullanarak güvenli hissedeceği alan oluşturma.
- Cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet mağdurlarıyla görüşmeye ayrı bir hassasiyet
Yine aynı amaçla özellikle cinsel istismar vakalarında mağdurun görüşmesinde opsiyon sunulabilir. Erkek görüşmeci yerine kadın görüşmeci olması tercih edilebilir. Mülteciler ile görüşmelerde tercüman gerekmesi nedeniyle kadın mağdurlar ile kadın tercüman eşleştirmesi yapılır.
- Odadaki yerleşimde seçim hakkı, duvar/kapı:
Deprem mağdurlarının kapıya yakın oturmak istemesi gibi durumlarda mağdura odadaki yerleşimde seçim hakkı tanınmalı.
- Çapraz sorgulama:
Görüşmeci, çapraz sorgulama yapmamak konusunda görüşme öncesinde kendini hazırlamalıdır.
- Kapı üzerinde anahtar, odada kesici alet bulunmaması:
Kapının üzerinde anahtar olmamalıdır. Mağdurun travmalarını bilmediğimiz için kapalı bir yere kapatılan biri bu durumdan tetiklenebilir.
- Odada peçete, su ve çay bulundurma
Kişilerin görüşme sırasında duyabileceği ihtiyaçların karşılanabilir olması gerekir.

Psikolog olan bir katılımcı: *“Mağdurun kendini daha iyi ifade ettiği dili kullanmasına teşviki önemlidir. İlk temas her zaman bir ofiste olmayabilir, bazen sahada gerçekleşen bu ilk görüşmede ortama yabancı hissettirmemek, mimiklere dikkat etmek, kaygılı bakmak, anlatırken yüz ifadeleri gerçekleştirilmesi kişiyi anlatımdan uzaklaştırabilir.”*

Özellikle mültecilerle yapılan görüşmelerde mağdurların tercümanın kim olduğuna ilişkin hassasiyetleri olduğu paylaşıldı. Nitekim saha görüşmelerinde de bu tercümanın sahada nasıl görüldüğü önem taşıyabilir. Tercümanı da vakayla ilgili bilgilendirmek görüşmeye ilişkin bir zorluk teşkil etmemesini sağlamak gereklidir.

ESHİD Yönetim Kurulu Başkanı Psikolog Zekiye Şenol tarafından, tercüman konusunun önemine dikkat çekilerek, yalnızca mültecilerle değil, işitme engellilerle, farklı etnik gruplar ile yapılan görüşmelerde de tercüman konusunun önemli olduğu belirtildi. Kamuda çalışan bir tercümanın genel olarak doğru bir tercümanlık sağlayamaması nedeniyle alternatif yolları denemenin önemli olduğu, zorunlu olmadıkça kamuda çalışan bir tercüman aracılığının kullanılmaması gerektiğine dikkat çekildi. Karakolda, mahkemede yapılan görüşmelerde tercümanın kamudan çağırıldığı ancak kişinin kültürünü bilmeyen bir tercümanın tam ve doğru bir tercümanlık hizmeti sağlamadığı belirtildi. İşitme engelli bir kadının mağduriyeti ile ilgili mahkemede kadın için tercümanlık yapacak kişinin fail için tercümanlık yapması örneği verildi.

Tercümanı ana aktör yapmaktan kaçınmak gerektiği belirtildi.

Adliyelerdeki adli görüşme odalarının uygunluğu hakkında katılımcılardan soru geldi. Eğitimci tarafından bu konuya ilişkin bilgisi olmadığı belirtilerek, avukat katılımcılara değerlendirmeleri soruldu. Avukat katılımcılardan biri bu uygulamanın iyi bir uygulama olduğunu belirtti. Bir diğer avukat katılımcı bu odaların genellikle yalnızca cinsel istismar vakalarında kullanıldığı, şiddet mağduru engelli bir mağdurun bu odayı kullanması gerektiğinde mahkeme tensip ile bu odayı tahsis etmediği, ancak avukatın talebi halinde yapıldığı belirtildi. Diğer bir katılımcı tarafından bu konudaki uygulamanın her adliyede farklı olabileceği belirtildi. Bu hususta bir standardın oturtulup oturtulmadığı merak edildi.

Katılımcılardan sivil toplum örgütlerine bir çocuktan başvuru geldiğinde nasıl görüşme yapılacağına ilişkin soru geldi.

Zekiye Hanım tarafından çocuklarla yapılan görüşmelerde kullanılan Çocuk İzlem Merkezi olduğundan söz edildi. Fakat Türkiye’de genel sorunun bu uygulamaların çok doğru işlemediği, bölgesel farklılıkların olduğundan söz edildi. Bu merkezler ile ilgili bir diğer problemin de farklı kurumlar tarafından birlikte işletilmesi olduğu belirtildi. STÖ’ler bakımından ise derneklerin engelli erişimine uygun olup olmadığına bakılması gerektiği belirtildi. Aynı şekilde hukuk bürolarının da engelli erişimine uygun olması gerektiği belirtildi. Örnek olarak, bir kadının iş hanında bulunan büroya gitmekten çekinebileceğine ve kültürel kodlara da dikkat edilmesi gerektiğine değinildi. **Dernekle tarafından da bu şekilde olan görüşmeler için görüşme odalarının oluşturulması ve görüşme koşullarının düzenlenmesi mümkünse farklı mağdurlara göre ortamı düzenlemek gerekiyor.** STÖ’ler Çocuk İzlem Merkezlerini

kullanamamakta. Çocuk Koruma Yasası çıkmadan çocuk mağdura istismarı sanığın yanında anlattırmasının beklenirdi. Yasadan sonra bu uygulama değiştirildi. Çocuk Koruma Yasası çıktıktan sonra sanık veya sanığın ailesi mahkeme salonundan çıkarılabilmektedir.

Mağdura süreç boyunca nelerle karşılaşabilecekleri de anlatılmalı. Yalnızca istismar değil ayrımcılık vakalarında da travma söz konusu olabileceği gibi bu nedenle yasal sürecin de bir travma yaratabileceğini bilerek bilgi verilmesi gerekiyor. STÖ'lerin uygulamada neler olup bittiğini bilmeleri gerekir. Süreçte nelerle karşılaşabileceği bilinmeli ve mağdura anlatılmalıdır.

Katılımcı tarafından şiddet önleme merkezlerine dikkat çekilerek bu konuda farkındalık eksikliği olduğu yorumu yapıldı. Şölim Çim gibi merkezlerin aralarındaki farkların önemli olduğu, bu konuda hazırlanacak bir rehberde bu merkezlere ilişkin yol gösterici bilgilendirmelerin yapılabileceği, mağdurların gidebileceği yerler hakkında bir bilgilendirme olabileceği görüşü iletili.

Katılımcılardan bu görüşme merkezlerinin her zaman kullanılmadığı bazen tutuklu/mahkum bir mağdurun cezaevinde yaşadığı bir travma ile ilgili görüşmenin cezaevinde uygun olmayan şartlarda görüşme yapılmak zorunda kalındığı ifade edildi.

B. Görüşme Sırasında Dikkat Edilebilecek Durumlar

- Kendimizi tanıtmak, görüşmenin amacını açıklamak
- Not alma konusu

Mağdura not alınacağını ve neden not alınacağını açıklamak gerekir.

- Mahremiyet konusunda bilgilendirme (Çocuk, yetişkin ayrımı)

Çocuklarla ve yetişkinlerle çalışma açısından bu konuda ikili bir inceleme yapmak gerekebilir. Katılımcılara mahremiyet konusunda nasıl bir yol izlendiği soruldu.

“Konuşmaların aramızda kalacağını, buranın dinlenmediğini, gizliliğin korunması için sorumlu olduğumu, sorulacak soruları hukuki destek sunmak amacıyla aldığımı belirterek görüşüyorum.”

“Bir dava süreci devreye girdiği zaman gizliliği mahkemelerin aleniyeti gereği daha çok kamuoyunun bilgisi olsun, alenileştirmek konusunda çalışıyoruz. Burada kişinin rızasına ve talebine bağlı olarak değişiyor ancak bu durumda da rızasının olmasına teşvik ediyoruz gibi bir sonucu oluyor”

“Karşılıklı onay ve bu onayın yazı ile anlaşma ile çalışma yapılması doğru bir yöntem olabilir. Karşılıklı olarak süreci tamamlayan bir anlaşma. Veriler kullanılmayacak değil bu veriler isimli olarak o kişiyi işaret edecek verileri de kullanmamak gerekiyor. Zaten KVKK’da bu kapsamda düzenlemeler bulunuyor.”

“Görüşme yaparken görevimizi sık sık hatırlatabiliriz, Görüşme yapılan kişi beklenilenden

daha fazla bir beklenti içerisinde olabilir ya da kolluğun görevini yükleyebilir bir avukata. Bu maddelerin hepsini tek tek süreç içinde değerlendirmek gerekir bu süreçler bazen başa sarabilir.”

Katılımcılardan biri tarafından mağdurun çocuk olduğu durumlarda ailesiyle olan iletişime değinildi. Bu noktada karşılıklı anlaşma yapılması gerektiği, verilerin anonimleştirilmesinin önemi de belirtildi.

Eğitmen tarafından mağdurun hazır olmadığı hallerde görüşmeyi yapanın arzusu ile devam ettirilen bir süreç haline gelmesinin tehlikesinden bahsedildi. Mağdurun ihtiyaçlarının göz ardı edilmemesi gerektiği bu hususun daha sonradan açılacağı belirtildi.

Zekiye Hanım tarafından sürecin aktif olduğu, her aşamada bu gerekliliklerin yeniden gündeme gelebileceği belirtildi. Görüşmecinin görevinin mağduru korumak olmadığı belirtildi. Belirtilen maddelerin her aşamada baştan uygulanması gerekebileceğine değinildi. Mesleki sınırların önemine sonradan değinileceği belirtildi.

- Mola hakkı
Mağdurun istediği ve kendini rahat hissetmediği anlarda mola verebileceğinin belirtilmesi gerekir. Mola görüşmeci açısından da gerekli olabilir.
- Ses tonu, göz kontağı, tutarlı jest ve mimikler (doğal olabilme)
- Yansıtma sözcükleri (hıhı, evet gibi)
- Başka bir şeyle ilgilenmeme
- Duyguları yaşamasına izin, teselli etmeme?
- Yansıtıcı ve özetleyici cümleler, hangi cümleler kullanılmışsa onları kullanarak konuşma
- Kişi travmatik anıyı nasıl tanımlıyorsa o şekilde tanımlamak (Çok korkunç bir deneyimdi, çok üzül müştüm)- (bunun sizin için korkutucu olduğunu görebiliyorum)
- Kişinin yaşadığını tanımlamakta zorlanması—hukuki bir gereklilik olarak tanımlamanın ihtiyacı- sabırlı ve şefkatli bir süreçle
- Sadece bilmemiz gerekenleri sormak
- Yargılayıcı ve suçlayıcı ifadelerden kaçınmak (“Başvurmak için neden bu kadar beklediniz?” “Başvuru yapma kararını nasıl aldınız?” vb.)
- Hikayesini anlatırken karşıdaki kişiyi takip etmek.

Travmatik deneyimler anlatılırken kişi dağılabilir (disosiasyon), çevreye ya da kendine yabancılaşma hali yaşayabilir (derealization ve depersonalization). Bunu kişinin anlatımından (aynı sözcükleri tekrar etmeye başlaması, cümlelerin anlamsızlaşması vs) ve fiziksel tepkilerinden (donuklaşmak, titremek, aşırı terlemek, göz temasından uzaklaşması gibi) anlayabiliriz/hissedebiliriz. O anda hikayeyi dinlemek, onunla ilgili soru

sormak yerine kişiyi ‘o ana ve zamana’ döndürmek için bir müdahalede bulunmamız gerekebilir (Topraklama: Kişiyi “şimdi ve burada”ya döndürmek için duyu organlarını desteğe çağırarak travmatik anının etkisinden uzaklaştırmaya çalışmak (sinemadan çıkarmak gibi)).

Mağdurun hikayesini dinlerken duygularının yaşamasına alan tanımalı. Teselli çabasından kaçınmak gerekebilir. Anlatırken kişi dağılma, çevreye dair yabancılaşma hali yaşayabilir.

Psikolog bir katılımcı söz alarak: *“Görüşmeyi istediğiniz zaman sonlandırabiliriz bilgilendirmenin önemli olduğunu, not alma konusunda olay özelinde değerlendirme yapılabilir. Örneğin, bir mahallede yapılan saha araştırmasında not alma konusunun güveni zedeleyebileceği, alınan notlarda incitici ibareler yer almaması gerekir.”*

Travmaya uğrayan kişilerin sınırlarının ihlal edilmiş olduğu da göz önünde bulundurarak bu sınırlara saygı göstermek, dokunma gibi konularda ihtiyacın bizim değil onun ihtiyacı olduğuna dikkat etmek gerekir. Mağdurun ihtiyacı olduğu kanaatine varılırsa dahi fiziksel bir temas kurulmadan önce mutlaka izin alınması gerekir.

Görüşmelerde mağduru güçlendirmeye yönelik bir tutum sergilenmeli. İlk görüşmeye gelmiş olması bunu yapacak kadar güçlü hissettiği anlamına gelebilir ve bunun altı çizilerek mağdura hatırlatılabilir. Mağdurun kendisini acınacak/güçsüz bir noktada konumlandırmasına sebep olunmamalı.

İngilizcede kullanılan terimin mağdur yerine “survivor” hayatta kalan olarak kullanılmasının güçlendirici bir noktada konumlandırma çabasından olduğuna dikkat çekildi. Türkiye’de böylesi bir çaba var mı? Hayatta kalan/mağdur farkı üzerine kavram tartışması yapıldı.

Bu metinde dil birliği olması açısından görüşmeye gelen kişiler için kapsayıcı terim olarak mağdur terimi kullanılmışsa da bu terimin de tartışmaya açıldığını not etmek isteriz.

Engellilerin travma durumlarında güçsüzleştirme ile engelliler özelinde daha çok karşılaşması düşünülebilir mi?

Görüşme yapan kişi, başvurucudan daha fazla dağılmamalıdır. Hiçbir görüşmede etkilenmemek söz konusu değildir, bu durum çok doğal bir süreçtir. Görüşme sırasında aracı konumundayız, bilgiyi alma amacı-hukuki süreç, STÖ çalışması vs. Görüşme sırası terapi değildir. Onun için etkilenmemek mümkün değildir, sadece o sırada yansıtmamak gerekir.

Kavram tartışması yaklaşımı belirleyen-besleyen bir şey

C. Görüşmeyi Sonlandırırken Dikkat Edilebilecek Hususlar

- Daha nötr bir yerde bırakabilmek- gündelik sorular.
- Çabası ve paylaşımlarına teşekkür etmek, mahremiyeti tekrar açıklamak.
- Kaygıyı azaltmak için sürece dair açık bilgilendirmeler.
- İletişim bilgilerini paylaşmak, sizi arayabileceği zaman aralıkları varsa bunları söylemek.

STÖ'nin çalışma alanına girmeyen başvurularda nasıl bir yol izlenebileceği tartışıldı. Yönlendirmelerin nasıl yapılabileceği hangi aşamada kişiyi tekrar travmatize etmeden yapılması gerektiğine değinildi. Görüşmeyi sonlandırırken şayet STÖ bünyesinde bu türde bir destek sağlanamıyorsa görüşmecinin görevinin ne noktada sonlandığına ilişkin tartışıldı. Yönlendirilmesi gereken STÖ ile iletişim kurulmadan sürecin bitmiş sayılmayacağına ilişkin görüş belirtildi. Alanda neyle karşılaşılıyor, görüşme tekniklerinde olması gerekenler ve olanlar nelerdir? Bu açıdan bakmak gerekiyor. Yönlendirme yaparken alanı iyi bilmesi ve doğru bir yönlendirme yapması gerekiyor.

KVKK kapsamında aydınlatma ve açık rızaya ilişkin soru soruldu, bu hususların mümkün olan en kısa sürede yerine getirilmesi gerektiği, görüşme sırasında mümkün değilse makul yerine getirilmesi gerektiği, özellikle özel nitelikli kişisel veriler söz konusuysa bu hususun önem taşıdığı belirtildi.

Özellikle kişinin bedensel tepkilerini sorabiliriz. Örneğin işkence şüphesi altında bulunan bir olayda, kolunu neden öyle tutuyorsun, neden eğri duruyorsun gibi vücut dilinin ihlali ortaya çıkarabileceği sorular sorulabilir.

Zekiye Hanım tarafından ek olarak “Sosyal destek mekanizmalarının bir ayağı STÖ, bir ayağı baro, bir ayağı Sağlık Bakanlığı, bir ayağı Adalet Bakanlığı, bir ayağı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığıdır. Bu mekanizmalarının bir bütün olarak çalışması sosyal destek mekanizmasının ilişkili olması gerekiyor. Sistemin bir ayağı sorunlu olunca bütünen sorunlar yaşanıyor.”

1. Atölye Çalışması

Katılımcılar bu atölye çalışması için beş ayrı gruba ayrıldı. Gruplardan önceki oturumda değinilenler ışığında bir senaryo oluşturarak mülakat çalışması yapmaları istendi. Gözlemlenen iki gruba dair gözlemler şu şekildedir:

Örnek Grup Çalışması 1:

Senaryo: Üniversitede görme engellilere yönelik makul uyumlaştırma yapılmaması.

Gözlem Notları: Bizde başvuru yapıldı. Bizi nerden duydu, bize nasıl geldi, bizim derneğimizin başvuru yapılmasına uygun erişimi var mı?

Biz baroda İnsan Hakları Merkezi ya da Ayrımcılıkla mücadele alt komisyonuyuz. Baroya ulaşım kolay merkezi bir yerde ve engelli erişimine uygun. Bize başvuru nerden yapılmış? Baroya telefon açarak ulaşmış. Görüşmeye nasıl başlıyoruz? Özel bir görüşme ekibi olmadığı için belirlenen iki avukat görüşecek. Çalışılan faaliyet dava mı olacak, raporlama faaliyeti mi olacak iki avukat ilk başlangıçta görüştüler. Biri not alırken diğeri de soruları sorabilsin diye. Telefonda randevulaştıkları için görüşme öncesinde bir çocuk olması durumunda pedagog eşliğinde görüşme yapabiliyorlar. Ancak bu olayda bir ihtiyaç bulunmuyor.

Kişi “Engelli raporuyla engelli kadrosuna girersin, daha biz bir şey yapamıyoruz bi de körler mi bir şey yapacak, daha biz görmemişiz sen nasıl göreceksin” gibi alaycı çok da bilinçli olmayan

ayrımcılığa uğramıştır.

Başvuru formu braille alfabesine uygun mu değil mi? Baro sitemiz engelli erişimine uygun değil. Sözlü olarak bazı zorluklar sonrası iletişime geçebilmişler. İlgili şikayeti aldılar. Nasıl başvuru alabileceklerine dair. İmza atabiliyorum ama yazı yazamayan bir görme engelli.

İsim soy isim yazmıyor, ancak imza atabiliyor. Yanında biri yoksa biz tanıklığını kabul etmiyoruz. Bireysel başvuru yoluna gidemeyeceğini düşünseler de rapor çalışması yapılabilir.

- **Değerlendirme** Bu grup genel olarak görüşme sırasına çok yoğunlaşmadı daha fazla uğranılan hak ihlali ve görüşme öncesi hazırlıklara daha çok yoğunlaştı. Bu grup 2 avukat 2 STÖ çalışanının olduğu bir gruptu ve senaryoda başvuruyu alan kurum baro oldu ve bu nedenle STÖ'nün yapacağı bir görüşme sürecini işletemediler. Yapabilecekleri hukuki sürece dair bilgilendirme yaptılar. (Yine avukat çalışması yoğunluklu olduğu için) STÖ çalışanı olan grup üyesi daha çok görüşme sırasında ortaya çıkabilecek konulara dikkat çekti (örneğin başvuru alan kurumun ağırlaması, sinirlenmesine vs.) STÖ bakış açısı ile avukat bakış açısı arasındaki farklılık yine ortaya çıktı. Görme engelli olan katılımcı resimli atölyeye değindi.

Örnek Grup Çalışması 2:

Köyde yaşayan bir erkek çocuğunun köyün muhtarı tarafından istismar edilmesi olayında, öğretmeninin durumu ailenin muhtarın baskısı nedeniyle şikâyetten vazgeçmesi senaryosu kuruldu. Kurulan senaryoda mülakat sırasında görüşme odasına sürekli giriş çıkış yapılması sorunu yaratıldı.

ZEKİYE ŞENOL'UN SUNUMU

ESHİD YK Başkanı Psikolog Zekiye Şenol tarafından sunum gerçekleştirildi. Bu sunumda mağdurla görüşmede delillerin istenebileceğine, tanıkların müdahaleci olma riskine ve dokunma hususunun hassas olduğuna değinildi. Görüşmecisi olarak nötr kalmak daha doğru ve fiziksel temastan mümkün olduğunca kaçınılması tavsiye edildi. Çok gerekli görüldüğü durumlarda izin alınması ya da kişinin dokunmasına izin verilmesi önerildi. Görüşme tekniklerinde bir kuşku taşımanın gerekliliği ancak bu kuşkunun bir yargılama gibi karşı tarafa hissettirilmemesi gerektiği belirtildi.

“Mağdurun durumu. Mağdur ya da tanık travmatize olabilir, olmayabilir, güvenilir olabilir, olmayabilir. Görüşmecisi olarak nötr kalmak daha doğru. Güvenilirliğini doğrulamak için bazı belgeler istenebilir. Örneğin boşanma davalarında tanıklar tarafsızlıktan çıkıyor. Mağdurun durumuna göre tanıklıklar var. Örneğin, mağdur zihinsel engelli kadınsa tanıklar çok müdahale eder ve mağdur adına konuşur aynı şekilde mağdur çocuk olduğunda yine aynı şekilde. Mağdurun güvenilmezliğinde de bazı özellikler var. Kültürel davranışlar, ülkedeki siyasi hareketlilik. Bu durumlarda gerçekten mağdur olmayanlar da mağdur olduğunu söyleyebilir. 3 5 sene önce yaşanılmış olaylar da açığa çıkabilir.

Mağdurla fiziksel temas tehlikeli bir durumdur. Görüşen kişi dokunmanın ilk teması mağdur

yapsın siz böyle bir fiziksel temasa girmeyin. Mağdur konuları anlatırken kendini kötü hissetti diyelim onu dokunduğunuz zaman travmasını ortaya çıkarabilirsiniz. Karşınızdaki kişinin tam nasıl olduğunu bilmediğiniz için fiziksel temasın olmaması hem görüşen hem başvurucuyu korur. Fiziksel temastan mümkün olduğunca kaçınmak çok gerekli gördüğünüzde izin alın ya da mağdurun size dokunmasına izin verin. Yapmadığımız zaman bu bir sorun oluşturur. Engellilerde ve çocuklarda istismar olan bir dokunmayı kendisine bir ilgi gibi de anlayabilir. Bu açıdan da bakmak gerekir. Dokunma mevzunda biraz daha temkinli düşünmek ve davranmak gerekiyor. Fiziksel istismar mağduru çocuklar genel olarak dokunmak istemez. Ergenlerde saldırgan davranış daha genel olarak görülebilir.

Başvurucu ile arasındaki mesafeyi korumak gerekir, başvurucu ile profesyonel bir görüşme yapıyorsunuz bu görüşmenin taraflarının belli olması gerekiyor. Amacımız daha çok bilgi almak mağduriyeti ortadan kaldıracak ileriye gitmek gerekiyor.

Görüşmenin etik ilkelerini-kurallarını belirlemek gerekiyor. Görüşme tekniklerinde bir kuşkuumuzun olması gerekir, ancak bu kuşku sorgulama ya da yargılama amacı taşımamalı. Süreci yönetirken aralarda çıkacak şeyler vardır. Sürecin hiç beklemediğiniz bir anında bilmediğiniz bir şey ortaya çıkabilir. Örneğin kadının beyanını esas alarak kanıtları toplarken her şey açığa çıkar. Küçük de olsa bir kuşkunun olması gerekiyor doğru bilgiye ulaşmak için. Doğru bilgi sadece raporlarımız açısından önem taşımaz kişiye doğru bir şekilde destek olmak açısından da önem taşır.

Tercümanın kültürel bir araç olduğunu anlamak gerekir. Özellikle deyimler mecazi konular o kültürde bir anlam taşıyan hususları da ona sormak gerekir. Genel olarak işitme engelli tercümanda ya işitme engelli bir kişi ya da ailesi işitme engelli bir kişinin olması gerekir. Çünkü işitme engellilerin de kendine özgü bir kültürü bulunmaktadır.

Her kurumda görüşme odaları tasarlanmalı mı? Mevcut koşullar buna izin veriyorsa ayarlanmalı ancak fiziksel özellikleri uygun olan bir odada da görüşme yapılabilir. Görüşme odası çok dağınık olmamalıdır. Bir masa iki sandalye ve not almak için kağıt görüşme için yeterlidir. Herkesin içinde görüşme yapılmamalıdır. Özellikle adliyede adliyenin her yeri görüşme odasıdır. Ancak uygun bir alan yaratılmalıdır. Boş olan bir baro odası olabilir. Çocukla görüşme yapacaksanız oyuncak, renkli kalem kağıt mutlaka olmalıdır. Duvara asılı bir resim bile çok basittir ancak başvurucuyu tetikleyebilir. Görüşme odasında başvurucunun görebileceği bir yerde saat olmamalıdır. Görüşme yapan kişinin gözü sürekli saatte olmamalıdır. Hiçbirimiz görüşmeye girdiğimizde terapi yapmıyoruz.”

20 Mart Pazar

Buz kırıcı olarak ESHİD Yönetim Kurulu üyesi aynı zamanda yoga eğitmeni Nilgün Karacaoğlu tarafından katılımcılara nefes egzersizleri yaptırıldı.

Eğitmen tarafından önceki oturumlardaki bilgiler hatırlatıldı. Travma ve travmanın bazı belirtileri önceki gün tanımlanmış ve mülakat tekniklerine giriş yapılmıştı. Akıllarda nelerin kaldığı soruldu. Neleri önemli buldular? Neleri öğrendiler?

Katılımcılar tarafından mekanı tanıtmak ve ara verme imkanının bulunduğu ve bunu hatırlatılması gerekliliği, mekanda kesici aletlerin olmaması gerektiği, önceden mekan hakkında bilgi verilmemesi gerekliliği, cinsiyet temelli mağduriyetlerde görüşmecinin kadın olması ya da görüşmede kadın olmasının faydalı olabileceği, kapıda kilit olmaması gerektiğine ilişkin notlar aktarıldı. Göz temasının önemi mimik ve jestler, acıma tikslenme gibi duyguların yansıtılmaması gerektiği hatırlatıldı. Yargılayıcı ve suçlayıcı ifadelerin olmaması gerektiği.

Mülakatta sorulacak sorulara ilişkin soru bombardımanı olmaması, açık uçlu sorular sorulmaması gerektiğine değinildi.

Failin de dezavantajlı olduğu bir durumda neler yapılmalı? Faile ilişkin de ayrımcı dil kullanılmaması gerektiğine ilişkin soruya eğitmen tarafından görüşmeye gelen kişinin dilinin düzeltilmesinin kendileri tarafından tercih edilmediği belirtildi.

Zekiye Hanım söz alarak bizlerin böylesi bir dil kesinlikle kullanamayacağımızın altını çizdi. Ancak görüşmeye gelene de kullandığı dile ilişkin belki küçük uyarıcılar verilebileceği belirtildi. Failin kimliğinin konu ile hiçbir ilgisi olmadığına kimlik ve etnik/dini özelliklerinin görüşmeye getirilmemesi gerektiği belirtildi. Mağdurun yanıltıcı yanlış beyanlarda bulunabileceği, buna dair açık uçlu sorular yöneltebileceğimiz belirtildi. Kapılı uçlu sorular mağdurla ilişkiyi kapatır, cevabı yalnızca evet-hayır olacaktır. Eğitmen tarafından mağdurla güven ilişkisi kurma amacı kapsamında mağdurun ayrımcı dil kullanımına ilişkin verilen uyarıcıların görüşmeci ile mağdur arasında bir çatışmaya dönmemesi gerilim yaratmaması gerektiği hatırlatıldı.

Görüşme bir süreç aynı zamanda küçük küçük bilgiler koyabiliriz, biz görüşmeci olarak faille ilgili bir dil kullanamayız. Suçlu olması onun etnik kimliğinden veya cinsel kimliğinden dolayı onu suçlayamayız.

Açık uçlu sorular-sorgulama gibi soru sormak nasıl olmalı? Doğrudan soru sormak yerine açık uçlu sorularla olaya ilişkin sorular arasında doğrudan bağlantı kurmak yerine açık uçlu sorularla bağlantı soruları koymak daha iyi olabilir.

Tercüman ve aile bireyi refakatçilere ilişkin hatırlananlar soruldu. Psikolog katılımcı refakatçinin aynı kültürden olmasının faydasına değindi. Bir diğer katılımcı tarafından işaret dili tercümanları bakımından CODA'ların (işitme engelli yetişkinlerin çocukları) 120 saat alınan eğitimle tercüman olan kimselerden daha fazla tercih edilmesinin gerekliliği hatırlatıldı. Tercüman ne kadar yetkin olsa da CODA tercüman ile kültürel yakınlıktan dolayı mağdurun kendini daha rahat hissettiği paylaşıldı.

Kişinin dağıldığı durumlarda yapılması gerekenler hatırlatıldı. Mağduru yaşanan ana getirmenin odadaki varlığını tekrar hissetmesinin önemi ve bunu başarmak için duyuru

organlarını kullandırma yolları hatırlatıldı (bacaklarını hissetmesi yere teması, lavanta vb. kokular).

Fiziksel temas konusunda mağdurun sınırlarının ihlal edildiği, bizim görüşmeci olarak çok dikkatli olmamız gerektiği, kişiye destek olma amacıyla içimizden fiziksel temas gelse dahi bu hususta hassas olmamız gerektiği, fiziksel temasın mağdur açısından gerçekten gerekli bir ihtiyaç olduğu düşünülse dahi bunun oldukça sınırlı ve mutlaka izin alınarak yapılması gerektiği belirtildi.

Zekiye Hanım tarafından “Fiziksel temas ihtiyacının mağdurun ihtiyacı mı bizim ihtiyacımız mı bunun farkında olmalıyız. Mağdur adına biz karar veremeyiz. Eğer mağdurun ihtiyacı varsa izin almak zorundayız. İyi bir görüşme için fiziksel temas gerekli değildir. Hiç dokunmadan başarılı bir görüşmeyi sonlandırabiliriz. Fiziksel temasa ihtiyaç duyup duymadığına karşı taraf karar verebilir. Dokunmak çok hassas bir konu eğer mağdurun talebi varsa fiziksel temas olabilir ancak görüşmecinin bu yönde bir talebi olmamalıdır. Eğer olacaksa da kesinlikle bunun izni alınmalıdır. Çocuklarla yapılan görüşmelerde önce çocuğun siz dokunmasını beklemeniz gerekir. Güvenli bir ilişki kurduğunuz zaman o sizinle ihtiyacı olduğunda fiziksel temas kuracaktır. Aksi durumda mağdurun farklı davranışlar geliştirmesine neden olabilirsiniz. Sürekli sizle temas kurmak isteyebilir, bu sınırları aşmaya çalışabilir.” Eğitimci tarafından bu noktada görüşmenin amacı ve sınırları hatırlatmanın önemine değinildi.

Bu hassasiyetle yaklaşmaya rağmen görüşmede yanlış bir şey yapmamız halinde ne yapmamız gerektiğine ilişkin soru soruldu. Bu noktada özür dilemek bu hatayı onarmaya çalışmak kıymetli. Kişinin kendisine yapılan yanlışların onarılmamaya çalışılması ile ilgili travması da olabilir. Bu açıdan da kıymetli olabilir.

Vaka Çalışması

Katılımcılar üçer kişilik gruplara ayrılarak eğitimci tarafından her gruba bir vaka verildi. Ve vakaların incelenerek rollerin dağıtılması ve katılımcılar tarafından bu vakaya ilişkin mülakatın canlandırılması istendi. Grup çalışmalarının sonunda katılımcılar büyük gruba çağrılarak çalışmalardaki deneyimleri soruldu.

1-Grup:

- A. 13 yaşında. Aile içinde üvey babasından maruz kaldığı şiddetten dolayı, hukuki olarak destek olmanız için size yönlendirilmiş durumda. Görüşmeye annesi ile birlikte geliyor.
 - Annenin karışması, hemen her soruya atlayıp cevap vermeye çalışması. (Anneyi odadan çıkarmaya çalışma, o konuda annenin zorluk çıkarması)
 - A. ile güven ilişkisi kurmaya çalışmak.
 - A. yaşadıklarını anlatmaya devam ederken, aslında uzun zamandır hafızanızdan silinmiş olan bazı anılarınız geliyor aklınıza (Bu anılarda babanızın sık sık sizi cezalandırdığı, fiziksel ve psikolojik bir şiddet uyguladığı durumlar).
 - Kendinizi çok öfkeli, çaresiz ve güçsüz hissediyorsunuz.
 - A’nın anlatımını takip etmekte zorlanıyorsunuz.

Diğer gruplarda da görüşme daha çok hukuki destek kısmında sıkışıyor. Görüşme öncesine dair hazırlıklara değinilmedi. **Not: Eğitmenin görüşmeciyi mola almaya teşvik etmesi yönlendirmesi belirtildi. Bu olayın canlandırıldığı grup tarafından görüşmenin yapılamadığı şeklinde olumsuz sonuç bildirildi.**

2- Grup ve 3-Grup:

Her iki gruba aynı vaka verildiği için birlikte alınmıştır.

- B. 27 yaşında bir üniversite öğrencisi. Size bir 'engelli dayanışma' derneği tarafından yönlendirildi. Dernek B.'nin üniversitede araştırma görevliliği pozisyonuna başvurduğunu, ancak üniversite yönetimi tarafından sınav sürecine dahil edilmeden adaylar listesinden çıkarıldığını söylüyor. B. bu durumun görme engelinden dolayı olduğunu düşünüyor çünkü listeden çıkarılmasını gerektiren herhangi bir geçerli gerekçenin olmadığını söylüyor (dil puanı, akademik başarı ortalaması vs. başvuru için yeterli).
 - B sizi telefonla arıyor ve ofisinize gelip, dava sürecini başlatmak, başından geçenleri anlatmak istiyor. Telefonda ofisinizin konumu paylaşmanızı istiyor. Ofisinizin bulunduğu muhitin yürüyüş olarak zor olduğunu düşünüp (sarı kabartma yollar yok, kaldırımlarda araçlar olabiliyor vs.), ofisinizi bulup binaya gelmesi ile ilgili endişelendiriyorsunuz.
 - Ofise ulaşım ile ilgili yardım etmek, etmemek?
 - Diyelim ki yardım etmeyi teklif ettiniz, B bunu kabul etmiyor ve kendisine sadece konumu atmanızı istiyor.
 - B ofisinize geldi, odada düşünmeniz gereken şeyler? B'nin bunlara tepkisi.
 - B, ona göre gelen duyumların, bölüm başkanının görme engelli bir öğrencinin araştırma görevlisi olarak kampüsteki idari işlerde (enstitüye, rektörlüğe belge götürmek getirmek vs) yetersiz kalacağını düşündüğünü söylüyor.

Görüşmecinin görme engelli başvurusu dernek binasına ulaşma konusunda yardım teklif etmesi, başvurusunun reddetmesi halinde görüşmecinin ısrar etmesi halinde bu durumun kişi bakımından güvensizlik oluşturabileceği ve güçsüzleştirme olabileceğinden söz edildi.

Haksızlığa uğradığınızı mı düşünüyorsunuz. Nasıl haksızlığa uğradınız? Bu olayın ayrımcılık olduğunu düşünüyor musunuz gibi sorular sormak nasıl olur?

Yargılayıcı olan ve yönlendirme yapacak sorular yapılmamalı.

Görüşme mekanının düzenlenmesi konusunda dikkat edilecek noktalara bakmışlar.

Karşımızdaki kişileri güçsüzleştirmemek gerekiyor.

4-Grup:

- K. 30 yaşında mülteci bir kadın. Görüşme öncesinde elinizde olan bilgiler; K'nın ailesi ile birlikte IŞİD'in saldırılarından kaçarak Türkiye'ye geldikleri. Ayrıca, K bu saldırılar

sırasında 2 hafta kadar ailesinden ayrı kalmak durumunda olduğu. Hukuki olarak destek istediği konu ise kayıtlı oldukları şehirde yaşamadıklarından ötürü, deport edilme tehlikesi ve aile üyelerinin hastane, okul gibi hizmetlerden yararlanamaması.

- K'yı, kendinizi ve tercümanı görüşmeye hazırlamak.
- K'nin hem buradaki devlet görevlilerinden hem de IŞİD uzantısı olduğunu düşündüğü yapılardan endişesi var, kendini görüşmede açmakta zorlanıyor.

Bu olaya ilişkin derneğin kişiye ulaşamadığı durumlarda derneğin kişiye ulaşmak için ne kadar uğraşması gerektiği soruldu. Eğitimden tarafından STÖ'lerin prosedürlerine atıf yapıldı.

Görüşme öncesinde hazırlıklar öncelikle konuşuldu. Tercüman ayarlandı.

- **Değerlendirme: Bu grup da görüşme öncesini çok tartıştı. Görüşme sırasına pek giremediler.**

Genel olarak role-playlere senaryo canlandırmalarının oluşması biraz eksik kalıyor.

Başvurucu gittikten sonra ısrarcı olma meselesinde. Destek olabileceğinizi ilerleyen zamanlarda destek olmaya hazır olduğumuzu başvurucuya bildirip sonraki süreci ona bırakmalıyız.

5- Grup ve 6- Grup:

Her iki gruba aynı vaka verildiği için birlikte alınmıştır.

- M. 28 yaşında bir kadın. Eşine boşanmak istediğini söyledikten sonra eşi çocuklarını kendi annesi göndermiş ve M'yi eve hapsedmiş. M son bir aydır eşinden yoğun bir şekilde fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddete maruz kalmış. 3 gün önce evden kaçarak eski bir iş arkadaşının yanına sığınmış. İş arkadaşının desteği ile hukuki destek almak istiyor. Görüşme öncesi elinizde olan bu bilgiler iş arkadaşı tarafından sizinle paylaşılmış durumda.
 - M. çok korkmuş durumda, görüşmeye arkadaşı ile geliyor. Arkadaşın görüşmede kalması/kalmaması?
 - M. görüşmenin başında yaşadıklarını çok hissiz bir şekilde anlatırken, görüşme ilerledikçe anlatımı yoğunlaşıyor ve ağlamaya başlıyor.
 - Ağlamanın bir anda durduğunu ve M'nin tekrar hissiz bir şekilde aynı birkaç cümleyi tekrar ettiğini görüyorsunuz (telefonum olsaydı yardım çağırabilirdim. Kendimi öldürmeyi bile düşündüm ama yatak odasında kilitliydim..). M, size şu an nasıl polisi arayabilirim diye soruyor.
 - Görüşmeyi bu koşullarda nasıl yönetebiliriz?

Grup tarafından avukatın M'nin arkadaşının kalmasına başta daha sıcak baktığı yönünde canlandırma yapıldı. Görüşme süresince arkadaşının da M'nin anlatımıyla duygusallaştığı ve molalar verildiği aktarıldı.

7-Grup:

- Bir sebepten dolayı karakoldayken, tanıdığınız bir komiser yanınıza gelip yan odada bir gencin bir şikayet için geldiğini ama memurların şikayetini anlayamadıklarını söylüyor. Eğer siz de onaylarsanız komiser bu gençle görüşüp yardımcı olmanızı, avukat olduğunuz için belki size daha rahat anlatacağını söylüyor.
 - Görüşme mekanını ayarlanması, karakol veya başka bir yer?
 - Görüşmede gençle iyi bir iletişim kurup size anlatmasına zemin hazırlıyorsunuz. 1 yıl önce üniversite okumak için memleketinden geldiğini söyleyen genç, ‘şey’ olduğunu ve bu yüzden ailesinden ve bazı akrabalarından ölüm tehdidi aldığını söylüyor. ‘Şey’ ile neyi kastettiğini tam açıklamıyor ancak akrabalarının söylediklerinden bunun cinsel tercihleri ile ilgili olduğunu anlıyorsunuz (akrabaları ibnesin seni yaşatmayacağız diyorlar).
 - Tehditleri daha çok anlamaya çalışırken, gencin anlatırken utandığını ve rahat hissetmediğini görüyorsunuz. Polis memurlarından ve sizden de çekindiğini fark ediyorsunuz. Görüşmenin devamındaki tutumunuz nasıl olmalı? Nelere dikkat etmelisiniz?

Avukatın kendini tanıtır mahremiyetini ayrıca vurgulamak. Güven ilişkisi kurmak için ayrı bir hassasiyet gerekebilir.

I. Oturum Dezavantajlı Gruplarla Çalışmanın Getirdiği Zorluklar/Riskler

Bu oturuma video gösterimi ile başlandı. Video gösteriminin sesli betimlemesi gerçekleştirildi. Yeni doğan bir bebeğin gördüğü yetişkin insanın hareketlerini taklit etmesi hakkında olan video üzerinden bu taklidin beynindeki benzer yerlerin aktif olduğundan olduğu açıklandı. Karşımızdaki insanın yaşadıkları hissettiklerini bizim de hissetmemizin insan olmaktan ileri geldiği belirtildi.

‘Çare sizsiniz ya da çaresizsiniz veya hiçbirisi’

İkincil Travmatik Stres: Davranış ve duygular üzerindeki olumsuz etkileri (Figley,1998)

- Kaçınma ve hissizleşme
- Daha önce bize keyif veren, rahatlatan etkinliklere dair isteğimizin azalması.
- İnsanlardan kopmuş ve yabancılaşmış hissetmek.
- Uyku, konsantrasyon, öfke kontrolü ve beslenme problemleri yaşamak

Olası Etkiler

Dolaylı Travmatizasyon: Düşünce ve inançlarda (dini ya da değil) olan olumsuz değişimler (Figley, 1998).

- Örneğin, bir avukat geçmişte insanların çoğunun güvenilebilir olduğuna inanmasına karşın, gördüğü ihmal ve istismar vakalarının ardından bu düşüncesinin değiştiğini ve

artık insanlara güvenmekte güçlük yaşadığını belirtmiştir. Hayattaki amacını, kendini nasıl bir yere konumlandığını, dünyanın nasıl bir yer olduğuna önceki düşüncelerine dair çok olumsuz bir yere varmak.

Merhamet Yorgunluğu: Birincil veya ikincil travmaya maruz kalmış kişilere destek vermenin bir sonucu olarak üzerimizde kalmış bir dizi olumsuz psikolojik semptom (Figley, 1995)

- Profesyonel karar verme sürecinde zayıf kalma riski mesela kanundaki yerini belirleyememe, yetersiz vaka yönetimi, müvekkillerin ihmal edilmesi gibi.
- Psikologlara ve sosyal çalışmacılara nazaran avukatlar ikincil travmatizasyondan daha çok muzdarip (Lewin ve Greisberg, 2003)
- İş yükünün fazla olması ve süpervizyon eksikliği, kendine aşırı güven, mükemmeliyetçilik, kontrolcülük, multidisipliner çalışma eksikliği modelleri, mağdurlarla çalışmanın etkileri hakkında eğitim eksikliği ve mahremiyet gerekliliği (Norton et al., 2015)
- %15-18 madde kullanımı, normal popülasyonda %10.
- 1/3 mesleklerinden tatmin olmadıklarını ve mümkün olsa başka bir mesleğe geçiş yapabileceklerini (Krill, Johnson & Albert, 2016).
- Johns Hopkins Üniversitesi tarafından 1990 yılında yapılan bir araştırma, incelenen 100'den fazla meslek arasında, avukatların depresyondan muzdarip olma olasılığının en yüksek olduğunu ve bunu ortalamadan X? kat daha olası olduğunu buldu.(Eaton et al., 1990)

Hukukçular ne durumda?

- Psikologlara ve sosyal çalışmacılara nazaran avukatlar ikincil travmatizasyondan daha çok muzdarip (Lewin ve Greisberg, 2003)
- İş yükünün fazla olması ve süpervizyon eksikliği, kendine aşırı güven, mükemmeliyetçilik, kontrolcülük, multidisipliner çalışma eksikliği modelleri, mağdurlarla çalışmanın etkileri hakkında eğitim eksikliği ve mahremiyet gerekliliği (Norton et al., 2015)
- %15-18 madde kullanımı, normal popülasyonda %10 ve 1/3 mesleklerinden tatmin olmadıklarını ve mümkün olsa başka bir mesleğe geçiş yapabileceklerini (Krill, Johnson & Albert, 2016).
- Johns Hopkins Üniversitesi tarafından 1990 yılında yapılan bir araştırma, incelenen 100'den fazla meslek arasında, avukatların depresyondan muzdarip olma olasılığının en yüksek olduğunu ve bunu ortalamadan X? kat daha olası olduğunu buldu. (Eaton et al., 1990)

Katılımcı avukatlara bu durum ve olası sebepleri üzerinde fikirleri soruldu.

Üzerine Eğilmemiz Gereken Bazı Haller

- Kurbanla özdeşim kurmak / Zalimle özdeşim kurmak
- Dinlenen olaylar çok ağır ve zorlayıcı olduğundan destekleyici bir konumda durmakta zorlanmak.- ya kendini korumak için umursamaz bir konuma kayabilir ya da empatiyi abartıp mağdurla aşırı-özdeşim konumuna kayabilir, sanki travmatik olayı kendisi yaşamış gibi hissedebilir.
- Aşırı-özdeşim konumu destek sürecine köstek olan bir konumdur, aşılması gerekir. Umursamaz konumunda olmanın riski mağdurun başından geçenleri müstahak gören, yaptıkları veya yapmadıklarından dolayı onu suçlayan bir durum yaratabilir.
- Kurtarma Düşlemleri
- Mağdurun iyileşmesinin/kurtulmasının/hayatta kalmasının kendi elinde olduğunu ve kendilerinin bu süreçte fedakarca mücadele ederlerse herşeyin iyi olacağına şüphesiz inanmak.
- Düşlem üç unsurdan oluşur: romantik kendini idealleştirme, her şeye gücü yetebileceğine inanmak ve suçlu tarafı şeytanlaştırma (Berman, 1993, 2003).

Öz-bakım

- Mental, duygusal ve fiziksel.
- Kendi hikayemize dair farkındalık- hayat deneyimlerimiz, meselelerimiz, yaralı olduğumuz noktalar, bizi tetikleyen meseleler.
- Yaşadıklarımızı düşünmeye ve sindirmeye zaman ayırmak.
- Bizi zorlayan müvekkiller kim, bunların ortaklaştığı noktalar neler? En çok süreçte nerede zorlanıyorum.
- Duygularımızı, düşüncelerimizi, fiziksel dışavurumlarımızı takip etmek, yoğunlaştığı zamanlarda üzerini kapatmadan anlamaya çalışmak.
- Sağlıklı insan ilişkileri kurabilmek, bunları devam ettirmek.
- Kendi çalışma alanımız dışından da insanlarla arkadaşlık yapmak, buluşabilmek.
- Uyku ve beslenmeye özen göstermek, fiziksel egzersizlere zaman ayırmak.
- Eğlenmek, oyun oynamak.
- Mesleki olarak, dayanışma gruplarına dahil olmak, gerektiğinde süpervizyon alabilmek.
- İş-özel hayat dengesini sağlayabilmek, kesinlikle tatil yapmak.
- Çalıştığımız alana dair eğitimlere, mesleki toplantılara katılabilmek.

- Üzerimizdeki vaka yükünü düşünmek, fazla ise ve mümkünse bunu paylaşmak, daha fazlasını almamak.

(Vicarious trauma, secondary traumatic stress and burnout training by Ana Storey and Alisa Neary)

II. Oturum: İnsan Hakları İhlallerinin Raporlanmasında Bilgi Toplama Aracı Olarak Görüşme Teknikleri

Anket: Merhamet Yorgunluğu

Anket uygulamasına geçildi. Katılımcılara iş ve yaşam durumunuza ilişkin 1 ila 10 arasında değerlendirecekleri bazı ifadelerin yer aldığı anket dağıtıldı. Katılımcılar derecelendirilmiş değerlendirme ölçeğini kullanarak deneyimlerini en iyi yansıtan rakamları yazdılar.

Nejat Taştan'ın Sunumu

HURIDOCS'un görüşmelere ilişkin bilgi notunun katılımcılara iletileceği belirtildi. Görüşmeyi terkeden ya da tekrar iletişime geçilemeyen başvurularda ilişkin sorulan soruya ilişkin ekleme yapmak istedi. *“örnek vakada mülteci kadın görüşmeyi bırakıp gitti. Ancak biz biliyoruz ki ortada bir hak ihlali var. Çalışmalarımızda her başvuru aniden olmuyor. STÖ'lerde bazen rapor yazmak amacıyla bir saha çalışması yapılabilir. Örneğin bir STÖ İzmir'de Romanların hak ihalleriyle ilgili raporlaştırma amacıyla saha araştırması yapıyor ve bu sahada da travmatik olaylarla karşılaşma ihtimali var.”* Bu noktada katılımcılara eğitimden kalanlar ile birlikte farklı alanlardaki durumlarda bu sorunların üstesinden gelebilmek için tavsiyeler görüşleri soruldu. Kurumlar ne yapmalı? STÖ'ler olarak, Baro Komisyonları olarak; raporlama yapmak üzere yaptığımız görüşmelerde nasıl bir yol izlemeliyiz?

Katılımcı tarafından verilen örnek ile birlikte başvuruca vazgeçtiyse üstüne düşmemek gerektiği konusunda görüş bildirildi.

Katılımcı tarafından *“bahsedilenlerin ideal görüşme formundan bahsedildiği, gelecek hayatta bu kriterlere uyulamadığı, bazı karşılaşmaların ideal ortamda değil sokakta dahi gerçekleşebileceği, bazı STKların kurumlarla ilişkilerinin bazen zayıf olduğu, bu tür çalıştayların mutlaka yerel yönetimlerden de güçlü katılım olması gerektiğini, bizim bilgimiz olmadan çok sayıda vaka gidebildiğini”* belirtti.

Katılımcı tarafından *“örnek olarak bir başvuruca beş ayrı yerden hukuki destek talep etmesi ve alması son olarak da kendisine gelen başvuruca reddettiğini belirterek bu durumun yanlış kararlar ve süreçlere sebep olduğunu, kendisinin konu özelinde destek olup olmayacağına karar verdiğini, varlığını hatırlatmanın faydalı ve cesaretlendirici olacağını düşündüğünü”* belirtti.

Mülteci kadın olayı hakkındaki vakaya geri dönülerek verilen örnekte STÖ'nin hatası nedeniyle vazgeçildiğine dikkat çekilerek böyle bir durumda bir ihlal varlığının bilincinde olmamamız

nedeniyle başka bir arkadaşın başvuru ile tekrar iletişime geçerek tekrar kazanma çabası içinde olmaktan söz edilerek katılımcılara fikirleri soruldu.

Katılımcı tarafından *“bazen bize gelmiyor bile olabilir başvuru. Biz her zaman ihlalden bize gelmesiyle haberdar olmuyoruz. Bu noktada kişiye uğradığı ihlal bakımından bir farkındalık yaratılabilir mi? Bizim gayemiz bu hak ihlallerini ortaya çıkarmak ve bunlarla mücadele etmekse tekrar etmemeleri ve engellenmelerinin de önemli olduğunu düşünüyorum”*

Bu katılımcı tekrar söz alarak ekledi: *“örnek olarak romanların uğradığı ayrımcılık ve bu konuya ilişkin veri olmadığı örneği verilerek her zaman bir davalama yapılmadığı bu nedenle raporlama çalışmalarının önemli”*

Bir diğer katılımcı *“Bizim hatamızdan kaynaklandığı durumlarda özür dilemek çok önemli. Ancak birey savaşıma hazır değilse bunu anlıyorum, ancak vazgeçmesinin altında başka sebepler de olabilir. Bu sebepler kültürel sebepler de olabilir, bu noktada bilen birine de muhtemel sebepler sorulabilir. Altında yatan çok başka sebepler de olabilir buna dikkat etmek gerekir.”*

Bir diğer katılımcı da *“ısrarcı olmanın ve bi şekilde başvurucuya ulaşmanın önemli ve bu eğitim ile birçok yanlışını fark ettiğini bu eğitime ilişkin arkadaşlarını da bilgilendireceğini”* belirtti.

İşitme cihazı davaları örnek verilerek insanlara bazen ısrarcı olmamak gerektiği görüşü belirtildi.

Nejat Taştan tarafından Denizli’deki bir vaka örneği verilerek bu davanın bir gazetecinin haberi vasıtasıyla haberdar oldukları ve gidildiğinde ağır bir ihlalin varlığını gördüklerini belirtti. İsrardan kastının mağdurdan kendisinden ne yapması yönündeki beklentiler konusunda ısrar edilmesi değil, ona seçenekleri hatırlatmak ve bu seçenekleri arttırmak olduğu belirtildi. Bu seçenekleri arttırmak için çalışma alanımız olmasa dahi her alandaki mekanizmaları bilmenin gerekliliği önemli.

Katılımcılar söz alarak;

“Yönlendireceğimiz mekanizmaların da nasıl çalıştığını bilmememiz gerekir. Çünkü uygulamada kişileri yönlendirebileceğimiz mekanizmalar yıldırıcı ve işler mekanizmalar olmayabilir.”

“Cezaevi ve karakollardaki fiziksel koşullar uygun olmayabiliyor. Hükümlülerle cezaevinde 3 görüşme yapılabildiğini ve bazen bir görüşmenin çok can alıcı olabildiğini, bu görüşmelerin çok verimli olması gerektiği bu nedenle daha özel bir eğitime de ihtiyaç olduğunu” belirtti.

Zekiye Hanım söz alarak *“kapalı kurumlar örneği verildikten sonra huzurevleri kadın sığınma evleri engelli bakım evleri gibi mekanlar açısından da görüşmelerin problemli olabileceği”*ni ekledi.

Nejat Taştan, görüşmede anlatılan hikayeden şüpheyi düşüğümüzde sorulacak soruların ideali/sınırının ne olması gerektiği konusunda katılımcılara görüşlerini sordu.

“Belki suçlayıcı ve açıkça sorgulayıcı sorular yerine detaylar hakkında sorular sorulabilir.”

“Kanıt sorulabilir mi uygun olur mu?”

1999 yılında 4 gün boyunca gözaltında işkenceye uğradığını, bir darbenin iz bırakmasına kanıt olacağı için sevindiğini ancak 4 günün sonunda yaranın kapandığını ve doktor tarafından bu yönde rapor alamadığını belirtti. *“Kişilerin yaşadığı problemlerin çözümünün de ötesinde önleyici tedbirlere ağırlık verilmesi, böyle olayların yaşanmasının önüne geçilmesi gerektiği, önyargıların olmaması gerekir”*

Nejat Taştan *“Sonuç olarak bir başvuru geldiğinde hikayesini anlattığında elde edilen verileri bununla ne yapılabilir sorusuna cevap ve karar verirken mahkeme olmadığımızı her iddianın önemli olduğunu ancak ilk elden bilgi topladığımızdan kati delil aramadığımızı temel sorulara yanıt bulmamız gerekir. Kronolojik olarak bilgiler uyuyor mu absürd bir fail tanımlanıyor mu sorularını sorabiliriz. Bunlar başvuruları değerlendirmemiz için önemli noktalardır.*

Bir STÖ bir ihlali görünmez kılmaya neden olmuşsa bu olayda giden başvuru ile tekrar iletişime geçmek gerekir. Bu ihlali bundan sonra doğrudan bizim (başvurunun yapıldığı STÖ’nün) yaptığımız çalışmalar üzerinden ilerlemesi şart değil, başvuru başka bir STÖ’ye yöneltebiliriz.

Bazen ise başvuru hikayesini anlattıktan sonra hiçbir şey yapmayın diyebilir. Ancak örgüt içerisinde raporlamak örgütler açısından bir bilgi verir.”

Mahkeme : kati delil

Bilgi toplama : gerektiği kadar yakın

SONUÇ

Toplantı raporumuzun başında İnsan Hakları Temelli Mülakat Teknikleri Eğitimi katılımcılarına yönelttiğimiz sorular eğitim içeriğini ve kapsamını belirlememiz için oldukça yararlıydı. Eğitimin son oturumunda bir ölçme değerlendirme formu ile beklentiler ve çıktıları karşılaştırmalı olarak değerlendirmeyi amaçladık.

Eğitimin içeriği ile ilgili beklentileriniz karşılandı mı? Eğitimin geliştirilmesi gereken yönleri konusunda katılımcıların fikirleri nelerdir?

Ölçme Değerlendirme formunu dolduran 20 katılımcının sekizi eğitimin kapsadığı konularla ilgili bilgi ve farkındalığının arttığını belirtirken, beşi daha önce benzeri çalışmalara katıldığını ancak bu eğitimle ihtiyaç hissettikleri konuları pekiştirdiklerini ifade ettiler. Üç katılımcı

eğitimin var olan bilgi ve deneyimlerini güncellemeye yardımcı olduğunu, iki katılımcı ise eğitimin kendilerine sınırlı bir katkı sağladığını belirtti.

Atölye sırasında katılımcılarla iletişim kurma ve bilgi alışverişinde bulunma fırsatı yakaladınız mı?

Katılımcıların tümü atölye sırasında diğer katılımcılarla iletişim kurma ve bilgi alışverişinde bulunma fırsatı yakaladıklarını belirttiler.

Bu atölyeyi tekrarlırsak ESHİD olarak neleri farklı yapardık?

- Eğitim başlarken katılımcılar tarafından tetikleyici deneyimlerin paylaşılmaması, kullanılan dile dikkat edilmesine yönelik bazı uyarılarda bulunması güvenli ortamın sağlanması açısından önem taşımakta. Nitekim oturumun kapalı bir oturum olduğu, konuşulanların burada kalacağı yönündeki hatırlatmalar da faydalı olacaktır.
- Atölye ve anket çalışmalarının görme engelli katılımcılar açısından dışlayıcı olduğu not edildi. Bu çalışmaların önceden planlanması aşamasında daha özenli olunması gerektiği not edildi.
- Atölye çalışmaları öncesinde üzerinde konuşmak ve odaklanmayı kolaylaştırmak için yönerge hazırlanıp gruplara dağıtılabilir, Ayrıca atölye çalışmalarında sürenin yeterli olmadığı yönündeki eleştiriler de dikkate alınabilir.
- Vaka çalışmalarının konusu ile katılımcıların çalışma alanları ve deneyimlerine göre bir dağılım yapmak gerektiğini gözlemledik. Ayrıca atölye çalışmaları oldukça değerli olsa da bu çalışmalarda yapılan yanlış değerlendirmelere daha açık şekilde dikkat çekilmesinde fayda olacaktır.
- Sivil toplum ve hukuki süreçlerin nasıl işlediği hakkında uygulamaya dair daha fazla bilgi aktarımında bulunmak atölyenin verimliliğini arttırabilecektir.
- Eğitim konu başlıklarının altındaki konuların örnekler ve ihtiyaca göre farklılıklar ile detaylandırılmasına ihtiyaç olduğunu gözlemledik. Örneğin; görüşme yapılan kişinin kadın, çocuk, belli bir etnik kökenden olması halinde farklı hassasiyetler söz konusu olabileceğinden eğitim bu doğrultuda genişletilebilir veya ayrı eğitim programları çıkarılabilir.
- Katılımcılardan alınan geri dönüşler doğrultusunda, özellikle avukatların çalışma ve görüşme mekanlarının farklılık arz etmesi nedeniyle uygulamada sivil toplum örgütü çalışanlarından farklı problemler de yaşadıklarını, eğitimin hukukçuların ve sivil toplum örgütü çalışanlarının uygulamada yaşadıkları farklı problemler kapsamında genişletilerek yapılmasının daha verimli olabileceği görüşü oluştu.
- Görüşme öncesinde, sırasında ve sonrasında dikkat edilmesi gereken hususlara yönelik görüşmeciler için bir kontrol listesi hazırlanması faydalı olabilir.
- Uygulamada görülen ve olması gereken ideal görüşmeye ilişkin farklar örnekler ile zenginleştirilerek dikkat edilmesi gerekenlerin ve çözüm önerileri ile konunun zenginleştirilmesi faydalı olabilir.

Dezavantajlı Grupların Adalet Eriřiminin Güçlendirilmesi projesi kapsamında düzenlediđimiz İnsan Hakları Temelli Mülakat Teknikleri Eđitimi katılan tüm katılımcılara teřekkür ederiz.

Proje hakkında daha detaylı bilgi edinmek için bizleri takip edebilirsiniz.

Web sitesi: www.adaleteerisim.org

Twitter: <https://twitter.com/AdaletErisim>

Instagram: <https://www.instagram.com/adaleteerisim/>